

מצוות התוכחה

1. משנה מסכת אבות פרק ב

(ט) אמר להם, צאו וראו איזוהי דרך ישרה שידיבק בה האדם. רבי אליעזר אומר, עין טובה. רבי יהושע אומר, חבר טוב. רבי יוסי אומר, שכן טוב. רבי שמעון אומר, רואה את הנולד. רבי אלעזר אומר, לב טוב. אמר להם, רואה אני את דברי אלעזר בן ערך מדבריכם, שבכלל דבריו דבריכם. אמר להם צאו וראו איזוהי דרך רעה שיתרחק ממנה האדם. רבי אליעזר אומר, עין רעה...
1א. סנהדרין דף יז/א

אמר רב כהנא סנהדרי שראו כולן לחובה פוטרין אותו מאי טעמא כיון דגמירי הלנת דין למעבד ליה זכותא והני תו לא חזו ליה...

1ג. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף ב/א

גמרא מאי אור רב הונא אמר נגהי ורב יהודה אמר לילי קא סלקא דעתך דמאן דאמר נגהי נגהי ממש ומאן דאמר לילי לילי ממש מיתביי הבקר אור והאנשים שלחו אלמא אור יממא.

2. תלמוד בבלי מסכת ערכין דף טז/ב

מנין לרואה בחבירו דבר מגונה שחייב להוכיחו שנאמר הוכח תוכיח הוכיחו ולא קבל מנין שיחזור ויוכיחנו תלמוד לומר תוכיח מכל מקום יכול אפי' משתנים פניו ת"ל לא תשא עליו חטא ... אמר רבי אלעזר בן עזריה תמיהני אם יש בדור הזה שיודע להוכיח.

2א. רמב"ם יד החזקה - הלכות דעות פרק ו

(ט) מי שחטא עליו חבירו ולא רצה להוכיחו ולא לדבר לו כלום מפני שהיה החוטא הדיוט ביותר או שהיתה דעתו משובשת ומחל לו בלבו ולא שטמו ולא הוכיחו הרי זו מדת חסידות לא הקפידה תורה אלא על המשטמה:

2ב. מתוך התורה הגואלת / חלק א / שנת התשל"ח / פר' מקץ

"מצוות הוכחה" - דיוק נפלא בלשונו של החפץ חיים. לא מצוות 'תוכחה' - אלא, מצוות הוכחה, מלשון בירור, כמו: "והוכיח אברהם את אבימלך". אם אתה מסוגל לדעת, מיהו זה שאתה מדבר איתו, מה ענינו? מה הסיבות למצבו? ואתה מסוגל להוכיח לו את הדרך הישרה, עליך חלה מצוות עשה דהוכחה, ואם לאו, אז לא. בשם הגאון: מי שעל ידי המצוה, יבוא לידי כעס, לא עליו חלה המצוה. לקיום מצוה זו, דרושות ידיעות פסיכולוגיות אישיות, ומצבי הדור והדורות.

3. רמב"ם יד החזקה - הלכות דעות פרק ו

(ח) המוכיח את חבירו תחלה לא ידבר לו קשות עד שיכלימו ... לפיכך צריך אדם להזהר שלא לבייש חבירו ברבים בין קטן בין גדול ולא יקרא לו בשם שהוא בוש ממנו ולא יספר לפניו דבר שהוא בוש ממנו.

3א. הרב צבי יהודה / נציבים וילך ב. מצוות הוכחה

תוכחה היא המצוה היותר קשה שבתורה. חז"ל אמרו על הדור שלהם: 'אם יש מי שיכול ויודע להוכיח' (ענין ספרא וערכין טז ב), אין אפילו מצוה אחת נוספת עליה חז"ל אמרו זאת, רק בפני מצוות תוכחה נתמלאו חז"ל פחד. אנו, בימינו איננו מעולים כל כך ולא התקדמנו יותר מחז"ל. יש צורך באהבה. 'אהבה מסותרת ותוכחה מגולה' (על פי משלי כו ה). אהבה מתגלה בתוכחה, ותוכחה נמשכת מתוך אהבה.

4. שפתי כהן על ויקרא פרק יט פסוק יז

שאם אתה רואה שאינו מקבל תוכחות אתה נושא עליו חטא, לפי שעד עתה היה עושה בשוגג ועתה יעשה במזיד, ואמרו חז"ל (שבת קמ"ח ע"ב) הנח להם לישראל שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידיים וכתבי הוכח, לומר שימוד עצמו הוא קודם, אם הוא באותו מצב שחבירו עומד בו והיו מוכיחים אותו ישער עצמו אם יכול לקבל תוכחות יוכיח כמו שאמר התנא (אבות ב', ד') ואל תדין את חבירך עד שתגיע למקומו, ולזה אמר רבי טרפון תמה אני אם יש בדור הזה מי שיוכל להוכיח, ואמר רבי אלעזר בן עזריה העבודה אם יש בדור הזה מי שיוכל לקבל תוכחות, ואמר רבי עקיבא העבודה אם יש בדור הזה מי שיודע להוכיח:

5. ביאור הגר"א - משלי פרק י פסוק כ

פָּסַף בְּחַר לְשׁוֹן צִדִּיק (משלי פרק י, כ) תמה אני אם יש בדור הזה שיודע להוכיח מפני שמוכיח בדברים קשים ומבזה ואומר 'מפני מה אתה עושה כך?!' ומחרף אותו ועי"ז אינו מקבל ממנו. אך הצדיק שיודע להוכיח בא בדברים טובים ונחומים ומקרב אותו לתורה בכדי שישמע אליו והכל נכספין אליו כמו אהרן שהיה אוהב שלום ורודף שלום ומקרבן לתורה וזהו 'כסף נבחר' - כמו הכסף הטוב שהכל בוחרין אותו כן הלשון של הצדיק המוכיח שכולם מקבלין ממנו ונוח הוא לבריות.

6. ליקוטי מוהר"ן רפב

... קָמוּ שְׂפָרִיקִין לְדוֹן אַחֲרִים לְכַף זְכוּת אַפְלוֹ אֶת הַרְשָׁעִים וְלְמַצָּא בָהֶם אֵיזָה נִקְדוֹת טוֹבוֹת וְעַל - יְדֵי - זֶה מוֹצִיאִין אוֹתָם בְּאֶמֶת מִכַּף חוֹבָה לְכַף זְכוּת, בְּבַחֲיִנֵּית וְעוֹד מַעֵט וְכוּ' וְהַתְּבוּנָה וְכוּ' כַּפִּ"ל, קָמוּ כֵן הוּא אֶצֶל הָאָדָם בְּעֶצְמוֹ, שְׂפָרִיקֵי לְדוֹן אֶת עֶצְמוֹ לְכַף זְכוּת, וְלְמַצָּא בְּעֶצְמוֹ אֵיזָה נִקְדָּה טוֹבָה עֲדִין, קָדִי לְחַזֵּק אֶת עֶצְמוֹ שֶׁלֹּא יִפֹּל לְגַמְרֵי, חֵס וְשְׁלוֹם, רַק אֲדַרְבָּא יְחִיָּה אֶת עֶצְמוֹ, וְיִשְׁמַח אֶת נַפְשׁוֹ בְּמַעֵט הַטוֹב שְׂמוּצָא בְּעֶצְמוֹ...

7. תלמוד בבלי / מסכת ברכות / נח/א

הוא היה אומר אורח טוב מהו אומר כמה טרחת טרח בעל הבית בשבילי כמה בשר הביא לפני כמה יין הביא לפני כמה גלוסקאות הביא לפני וכל מה שטרח לא טרח אלא בשבילי אבל אורח רע מהו אומר מה טורח טרח בעל הבית זה פת אחת אכלתי חתיכה אחת אכלתי כוס אחד שתיתי כל טורח שטרח בעל הבית זה לא טרח אלא בשביל אשתו ובניו.

8. William Glaser. Staying together

There is no such thing as constructive criticism. All criticism is distractive, and when it occurs in a relationship, it quickly kills your love.